

CILKIN PUT

HEDER MORIS

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Heather Morris
CILKA'S JOURNEY

Copyright © Heather Morris, 2019
Translation copyright © 2020 za srpsko izdanje, LAGUNA

Pogovor – Oven Metjuz
Mapa – Sofi Makdonel
Sva prava pridržana.

Mojim unucima Henriju, Nejtanu, Džeku, Rejčel i Eštonu. Nikad ne zaboravite hrabrost, ljubav, nadu koje su nam pružili oni koji su preživeli i oni koji nisu.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ovo je književno delo zasnovano na onome što sam saznala iz ličnog svedočenja Laliya Sokolova, tetovažera iz Aušvica, o Ceciliji Cilki Klajn, koju je upoznao u logoru Aušvic-Birkenau, iz svedočenja drugih ljudi koji su je poznavali, kao i iz mog sopstvenog istraživanja. Iako prepliće činjenice i novinske izveštaje sa iskustvima žena koje su preživele Holokaust i iskustvima žena poslatih na kraju Drugog svetskog rata u sovjetske gulage,*ovo je roman i ne predstavlja celokupne činjenice iz Cilkinog života. Nadalje, sadrži razne likove: neki su inspirisani stvarnim ličnostima, ponegde je u jednoj osobi predstavljeno više pojedinaca, a neki su potpuno izmišljeni. Postoji mnogo stvarnih izveštaja koji dokumentuju to strašno doba naše istorije i svakog zainteresovanog čitaoca podstičem da ih potraži.

Za više informacija o Ceciliji Klajn i njenoj porodici, kao i o gulazima, pogledajte tekst na kraju knjige. Nadam se da će nove pojedinosti o Cilki i onima koji su je nekad poznavali nastaviti da se obelodanjuju nakon objavljivanja ove knjige.

Heder Moris, oktobar 2019.

---

* Rus.: *Главное управление лагерей* (Glavna uprava logora). Od originalnog značenja ovaj izraz se proširio na ceo sistem logora i zatvora. (Prim. prev.)

POGLAVLJE 1

Koncentracioni logor Aušvic, 27. januar 1945.

Cilka zuri u vojnika koji stoji pred njom, pripadnika vojske koja je ušla u logor. On govori nešto na ruskom, pa na nemačkom. Vojnik se nadvija nad osamnaestogodišnjakinju. „*Du bist frei.*“ Slobodna si. Ona ne zna je li zaista čula njegove reči. Jedini Rusi koje je dotad videla, u logoru, bili su mršavi, izgladneli – ratni zarobljenici.

Je li zaista moguće da sloboda postoji? Je li moguće da se završio ovaj košmar?

Kad ona ne odgovori, vojnik se sagne i stavi joj ruke na ramena. Ona se trgne.

On brzo povuče ruke. „Izvini, nisam hteo da te uplašim.“ Nastavlja na lošem nemačkom. Vrti glavom, izgleda da je zaključio da ga ona ne razume. Rukom napravi široki pokret i polako ponovo izgovara reči. „Slobodna si. Bezbedna si. Mi smo sovjetska vojska i ovde smo da ti pomognemo.“

„Razumem“, prošapuće Cilka čvršće stežući kaput koji sakriva njeno sitno telo.

„Razumeš li ruski?“

Cilka potvrdno klimne glavom. Odrasla je znajući istočno-slovenski dijalekt, rusinski.

„Kako se zoveš?“, pita je blago.

Cilka pogleda vojnika u oči i kaže jasno: „Zovem se Cecilija Klajn, ali me prijatelji zovu Cilka.“

„To je lepo ime“, kaže on. Čudno je gledati muškarca koji nije jedan od njenih tamničara i koji je toliko zdrav. Oči su mu bistre, obrazi puni, svetla kosa mu viri ispod šapke. „Odakle si, Cilka Klajn?“

Sećanje na njen stari život je izbledelo, postalo zamagljeno. U nekom trenutku je postalo isuviše bolno sećati se da je postojao njen prethodni život s porodicom, u Bardjejovu.

„Iz Čehoslovačke“, kaže mu dok joj se glas slama.

Koncentracioni logor Aušvic-Birkenau, februar 1945.

Cilka je sedela u bloku što je mogla bliže jedinoj peći koja je odavala toplotu. Zna da je već privukla pažnju. Druge zdrave žene, uključujući i njene drugarice, esesovci su pre nekoliko sedmica silom oterali iz logora. Preostale zatvorenice su mršave kao kosturi, bolesne ili su deca. A onda je tu Cilka. Trebalo je sve da ih streljaju, ali su ih, žureći da i sami pobegnu, nacisti prepustili sudbini.

Vojnicima su se pridružili drugi zvaničnici – kontraobaveštajni agenti, čula je Cilka iako nije sigurna šta to znači – kako bi sredili stanje za kakvo prosečan vojnik nije obučan. Sovjetska agencija ima zadatak da održava red i mir, pogotovo ako se odnosi na bilo kakvu pretnju sovjetskoj državi. Njihova uloga, kazali su joj vojnici, jeste da ispituju sve zatvorenike kako bi utvrdili njihov status u odnosu na njihovo utamničenje, posebno ako su sarađivali ili radili s nacistima. Nemačka vojska koja je u povlačenju smatra se neprijateljima sovjetske države i podrazumeva se da je svako ko je s njima povezan neprijatelj Sovjetskog Saveza.

Neki vojnik ulazi u blok. „Pođi sa mnom“, kaže pokazujući na Cilku. U isto vreme rukom je hvata za desnu mišicu i podigne je na noge. Nekoliko sedmica je prošlo i gledati kako druge vode na ispitivanje postalo je deo svakodnevice u bloku. Za Cilku to samo znači „da je na nju red“. Ima osamnaest godina i samo mora da se nada da će oni uvideti da nije imala izbora do da čini šta je činila kako bi preživela. Nema druge mogućnosti izuzev smrti. Može samo da se nada da će uskoro moći da se vrati kući u Čehoslovačku, da će naći načina da krene napred.

Kad je uvedu u zgradu koju sovjetska vojska koristi kao sedište, Cilka pokušava da se osmehne četvorici muškaraca koji sede naspram nje. Tu su da bi kaznili njene zle tamničare, a ne nju. Ovo je dobar trenutak, više neće biti gubitaka. Osmeh joj nije uzvraćen. Primećuje da su njihove uniforme nešto drugačije od onih koje nose vojnici izvan ove prostorije. Plave epotele su im na ramenima, a šapke, položene na sto ispred njih, imaju traku u istoj nijansi plave na kojoj je crvena pruga.

Jedan od njih joj se konačno nasmeši i progovori blagim glasom.

„Da li bi nam rekla svoje ime?“

„Cecilija Klajn.“

„Odakle si, Cecilija? Iz koje zemlje i grada?“

„Iz Bardjejova u Čehoslovačkoj.“

„Kad si rođena?“

„Sedamnaestog marta 1926.“

„Koliko dugo si ovde?“

„Stigla sam ovamo dvadeset trećeg aprila 1942, tek što sam napunila šesnaest godina.“

Agent zastane, proučava je.

„To je davno bilo.“

„Ovde je to večnost.“

„Šta si radila ovde od aprila 1942?“

„Trudila se da preživim.“

„Da, ali kako si to radila?“ Nakrivi glavu ka njoj. „Izgledaš kao da nisi gladovala.“

Cilka ne odgovara, ali dodiruje kosu koju je sama odsekla pre nekoliko nedelja, nakon što su joj drugarice oterane iz logora.

„Jesi li radila?“

„Radila sam na tome da preživim.“

Četvorica muškaraca se gledaju. Jedan uzima parče papira i pretvara se da čita pre no što progovori.

„Imam izveštaj o tebi, Cecilija Klajn. Piše da si ostala živa tako što si se prostituisala s neprijateljem.“

Cilka ćuti, proguta knedlu, gleda jednog po jednog, pokušava da dokuči šta govore, šta očekuju da će ona reći.

Drugi progovara. „Pitanje je jednostavno. Jesi li se jebala s nacistima?“

„Bili su mi neprijatelji. Ja sam ovde bila zatvorenica.“

„Ali jesi li se jebala s nacistima? Rekli su nam da jesi.“

„Kao i mnogi drugi ovde, i ja sam bila prisiljena da radim šta god su mi rekli oni koji su me zatvorili.“

Prvi agent ustaje. „Cecilija Klajn, šaljemo te u Krakov i tamo će odlučiti o tvojoj sudbini.“ Sada odbija da je pogleda.

„Ne“, kaže Cilka i ustaje. Nemoguće je da se ovo događa. „Ne možete mi to uraditi! Ja sam zatvorenica ovde.“

Jedan od muškaraca koji ranije nije govorio sada tiho kaže: „Govoriš li nemački?“

„Da, pomalo. Provela sam ovde tri godine.“

„I govoriš mnoge druge jezike, čuli smo, a Čehoslovakinja si.“

Cilka se ne buni, mršti se, ne razume zašto je to važno. Učila je jezike u školi, a ovde naučila još poneki.

Muškarci se gledaju.

„To što govoriš druge jezike navodi nas da verujemo da si špijun, da si ovde kako bi izvestila onoga ko ti plaća za informacije. To će se istražiti u Krakovu.“

„Možeš da očekuješ da ćeš biti osuđena na dugotrajni teški rad“, kaže prvi oficir.

Cilka ne reaguje istog trenutka, a tada je za mišicu hvata vojnici koji ju je uveo u prostoriju, odvodi je dok ona vrišti da je nedužna.

„Bila sam prisiljena, bila sam silovana! Ne! Molim vas.“

Ali vojnici ne reaguju; izgleda da je ne čuju. Prelaze na sledeću osobu.

Zatvor Montelupih, Krakov, jul 1945.

Cilka čuči u uglu vlažne, smrdljive ćelije. Muči se da registruje protok vremena. Dani, sedmice, meseci.

Ne razgovara sa ženama oko sebe. Stražari odvođe svakog koga čuju da govori i vraćaju ga u modricama i iscepane odeće. Ćuti, budi neprimetna, govori sebi, dok ne budeš znala šta se dešava i šta je ispravno reći ili učiniti. Otcepila je deo haljine i njime obmotala nos i usta ne bi li ublažila smrad ljudskog izmeta, vlage i truleži.

Jednog dana izvode je iz ćelije. Oslabelej od gladi i iscrpljenoj od napora da bude na oprezu, likovi stražara, zid i podovi, sve joj izgleda bestelesno, kao u snu. Stoji u redu iza drugih zatvorenika u hodniku, lagano se pomera prema vratima. Može načas da se nasloni na topao, suv zid. Hodnike greju zbog stražara, ali ne i same ćelije. I mada vreme napolju dosad mora da je blago, zatvor izgleda sačuva hladnoću od prethodne noći i čuva je čitavog narednog dana.

Kad dođe red na Cilku, ulazi u prostoriju gde oficir sedi za stolom; lice mu je okupano zelenkastom svetlošću jedne jedine lampe. Oficiri pored vrata joj pokazuju da priđe stolu.

Oficir gleda u papir pred sobom.

„Cecilija Klajn?“

Ona se osvrne. Sama je u prostoriji sa trojicom krupnih muškaraca. „Da?“

Ponovo mu pogled pada na papir i čita. „Osuđena si jer si radila s neprijateljem, kao prostitutka i još kao špijun. Osuđena si na petnaest godina teškog rada.“ Potpisuje papir. „Potpiši ovo da se vidi da si razumela.“

Cilka je razumela sve reči koje je oficir izgovorio. Govorio je na nemačkom, a ne na ruskom. Je li to, onda, smicalica, pomišlja Cilka. Oseća poglede muškaraca koji stoje pokraj vrata. Zna da mora nešto da učini. Izgleda da nema izbora do da potpiše to što je pred njom.

On okrene papir i pokaže na liniju od tačkica. Slova iznad linije su ćirilična – rusko pismo. Ponovo, kao što je već toliko puta doživela u svom kratkom životu, ima dva izbora: jedan, uzani put koji se otvara pred njom, a drugi – smrt.

Oficir joj pruža penkalo, pa pogleda ka vratima, dosađuje se, čeka sledeću osobu koja je na redu – samo obavlja svoj posao.

Drhtavom rukom Cilka se potpisuje.

Tek kad je izvedu iz zatvora i uguraju u kamion, shvata da je zima prošla, da proleća nije ni bilo i da je leto. Dok joj toplina sunca deluje kao melem na smrznuto telo, njeno još živo telo, bleštavilo joj smeta očima. Pre no što i dobije priliku da se prilagodi, kamion se naglo zaustavlja. Tu pred njom je još jedan vagon, deo stočnog voza obojenog u crveno.

POGLAVLJE 2

Voz za gulag Vorkutu, Sibir, 160 km severno od Arktičkog kruga, jul 1945.

Pod zatvorenog železničkog vagona prekriven je slamom i svaki zatvorenik pokušava da zauzme mali prostor gde će sedeti. Starije žene nariču, bebe cvile. Zvuk žena koje pate – Cilka se nadala da više nikad neće morati da ga čuje. Voz satima stoji u stanici, spoljna vrućina pretvara unutrašnjost vagona u pećnicu. Kofa vode koju su im ostavili da podele ubrzo je ispražnjena. Plač novorođenčadi nesrećan je i suv; starice se ljuljaju kao u transu. Cilka se smestila pored zida i utehu nalazi u pokojem dašku vazduha koji se probija kroz sićušne pukotine. Jedna žena se naslanja na nju sa strane, a nečija leđa joj čvrsto pritiskaju podignuta kolena. Ne pomera ih. Nema svrhe boriti se za prostor koji ne postoji.

Cilka oseća da je pala noć kad se voz uz cimanje pokrene, a lokomotiva se bori da nepoznat broj vagona odvuče od Krakova, čini se od svake nade da će se ikad vratiti kući.

Dakle, dozvolila je sebi tek jedan trenutak nade dok je sedela u onom bloku na onom *drugom mestu*, čekala. Nije trebalo da

se usudi. Suđeno joj je da bude kažnjena. Možda to i zasluži. Ali, dok voz ubrzava, zaklinje se da nikad, nikad više neće završiti na mestu kakvo je bio Blok 25.

Mora da postoji više načina da se ostane živ nego da bude-
mo svedoci tolikih smrti.

Hoće li ikad saznati jesu li njene drugarice koje su prisiljene da u maršu napuste logor stigle na sigurno? Mora da jesu. Ne može da podnese da misli drugačije.

Kad ritam točkova decu i bebe uljulja u san, tišinu prekida urlik mlade majke koja u naručju drži mršavu bebu. Dete je umrlo.

Cilka se pita šta su ostale žene učinile da završe ovde. Jesu li i one Jevrejke? Žene u zatvoru uglavnom nisu bile, koliko je uspela da sazna slušajući razne razgovore. Pita se kuda ide. Nekim čudom zadrema.

Usled naglog kočenja voza putnici polete po vagonu. Glave se udaraju, udovi iskrive, a njihovi vlasnici jauču od bola. Cilka se odupire držeći se za ženu koja je noć provela naslonjena na nju.

„Stigli smo“, neko kaže. Ali gde su to stigli?

Cilka čuje kako se vrata vagona uz tresak otvaraju, ali niko ne izlazi iz svog odeljka. Vrata njihovog vagona se naglo otvaraju. Jarka sunčeva svetlost još jednom zasmeta Cilkinim očima.

Napolju stoje dva muškarca. Jedan grabljivim rukama pruža kofu vode. Drugi vojnik ubaci nekoliko komada hleba, pa zatvori vrata. Opet ih prekrije polutama. Tuča izbija dok se žene otimaju za parče hleba. Za Cilku je to isuviše dobro poznata scena. Vrištanje je sve jače dok najzad starija žena ne ustane, podigne ruke, ne govori ništa, a čak i u polutama njen stav dominira prostorom i moćan je. Svi začute.

„Delićemo“, kaže glasom koji odaje autoritet. „Koliko vekni imamo?“ Pet ruku se podiže ukazujući na broj vekni koje imaju da podele.

„Dajte najpre deci, a mi ćemo podeliti ostalo. Ako neko ne dobije ništa, sledeći put će takvi prvi jesti. Dogovoreno?“ Žene s hlebom odlamaju male komade i pružaju ih majkama. Cilka

ne dobija ništa. Uznemirena je. Ne zna je li najpametnije hranu davati deci ako je mesto na koje idu poput onog na kojem je ona bila. To je samo bacanje hrane. Svesna je da je to strašna pomisao.

Voz nekoliko sati miruje. Žene i deca opet začute.

Tišinu prekidaju krici devojčice. Dok oni oko nje pokušavaju da je smire, da saznaju šta nije u redu, ona rida i podiže krvlju prekrivenu ruku. Cilka je vidi na treperavom svetlu što se probija kroz pukotine.

„Umirem.“

Žena njoj najbliža pogleda haljinu umrljanu krvlju.

„Dobila je menstruaciju“, kaže. „Dobro je, ne umire.“ Devojčica nastavlja da jeca.

Devojka koja sedi kod Cilkinih nogu, nešto mlađa od nje i u sličnoj letnjoj haljini, pomeri se da ustane i uzvikne: „Kako se zoveš?“

„Ana“, cvili devojčica.

„Ana, ja sam Žozi. Mi ćemo brinuti o tebi“, kaže osvrćući se po odeljku. „Zar ne?“

Žene potvrdno mrmljaju i klimaju glavom.

Jedna žena hvata devojčino lice u dlanove i prinosi ga svom.

„Zar nisi ranije imala mesečnicu?“

Devojčica odmahuje glavom – ne. Starija žena je priljubljuje na nedra, ljuljuška je, smiruje je. Cilka oseća neobično bolnu čežnju.

„Ne umireš, postaješ žena.“

Neke žene već cepaju komade odeće, cepaju krajeve svojih haljina i pružaju ih ženi koja brine o devojčici.

Voz naglo kreće napred, pa Žozi pada na pod. Otme joj se kratak kikot. Cilka ne može da se suzdrži već se i sama zakikoće. Pogledi im se sreću. Žozi pomalo liči na njenu prijateljicu Gitu. Tamnih obrva i trepavica, malih, lepih usana.

Mnogo sati kasnije ponovo se zaustavljaju. Ubacuju im vodu i hleb. Ovog puta zaustavljanje donosi i dodatnu kontrolu

i mlada majka je primorana da svoje mrtvo novorođenče preda vojnicima. Moraju da je spreče u pokušaju da napusti odeljak i bude sa svojim mrtvim detetom. Tresak vrata donosi joj tišinu dok joj pomažu da se smesti u ugao da oplache gubitak.

Cilka vidi da Žozi sve to pažljivo posmatra rukom pokrivši usta. „Žozi, je li tako?“, pita Cilka devojkicu koja se naslanjala na nju otkako su ušle u voz. Obraća joj se na poljskom jer je čula da na njemu govori.

„Da.“ Žozi se polako okrene tako da sada sede koleno uz koleno.

„Ja sam Cilka.“

Izgleda da je početak njihovog razgovora ohrabrio i ostale žene. Cilka čuje kako druge pitaju svoje susedke kako se zovu i uskoro čitav odeljak šapatom čavrlja. Jezici se prepoznaju, pa se pripadnici istih nacija premeštaju da budu skupa. Priče se razmenjuju. Jednu ženu su optužili da je pomagala nacistima jer im je dozvoljavala da kupuju hleb u njenoj pekari u Poljskoj. Druga je uhapšena jer je prevodila nemačku propagandu. Jednu su zarobili nacisti i, pošto je uhvaćena s njima, optužili su je da za njih špijunira. Začudo, uz suze se čuje i smeh dok svaka žena priča kako je dospela u ovu nevolju. Neke potvrđuju da voz ide u radni logor, ali ne znaju gde.

Žozi kaže Cilki da je iz Krakova i da ima šesnaest godina. Cilka zausti da joj kaže koliko je njoj godina i odakle je, ali pre no što uspe, jedna žena tu izbliza glasno kaže: „Ja znam zašto je ona ovde.“

„Ostavi je na miru“, kaže jaka starija žena koja je predložila da dele hleb.

„Ali videla sam je, u bundi usred zime dok smo mi umirale od hladnoće.“

Cilka ne progovara. Oseća kako joj vrelina gamiže vratom. Podiže glavu i gleda u ženu koja je optužuje. Žena ne može da izdrži taj pogled. Polako je prepoznaje. Nije li i ona bila jedna

od starih u Birkenauu? Nije li i ona radila u toplom i u udobnosti upravne zgrade?

„A ti, ti koja želiš da je optužiš“, kaže starija žena, „zašto si ti ovde, u ovom luksuznom vagonu i s nama ideš na letovanje?“

„Ništa, nisam uradila ništa“, stiže slab odgovor.

„Niko od nas nije uradio ništa“, kaže Žozi odlučno braneći svoju novu drugaricu.

Cilka steže vilicu dok okreće glavu od one žene.

Oseća Žozin blag, utešan pogled na svom licu.

Cilka joj upućuje bled osmeh, a zatim se okreće ka zidu, zatvara oči, pokušava da spreči iznenadno naviranje sećanja na Švarchubera – komandanta logora Birkenau – kako stoji nad njom u onoj malenoj sobi, otkopčava kaiš, a iza zida dopiru zvuci žena koje plaču.

* * *

Kad se voz naredni put zaustavi, Cilka dobija svoju porciju hleba. Instinktivno pojede pola, a ostatak ugura u gornji deo haljine. Osvrne se u strahu da je neko gleda i da će pokušati da joj ga uzme. Okreće glavu ponovo ka zidu i zatvara oči.

Nekako zaspiva.

Dok se polako budi, trgne se kad vidi da je Žozi tačno ispred nje. Žozi pruža ruku i dodiruje Cilkinu kratko očištanu kosu. Cilka pokušava da odagna automatski poriv da je odgurne.

„Dopada mi se tvoja kosa“, kaže tužni, umorni glas.

Opustivši se, Cilka dodiruje grubo odsečenu kosu mlađe devojkice.

„I meni se dopada tvoja.“

Cilki su u zatvoru nanovo obrijali glavu i očistili je od vaši. Za nju je to poznat postupak jer je isuviše često gledala kako to rade zatvorenicima na onom *drugom mestu*, ali pretpostavlja da je to novina za Žozi.

Očajnički želeći da promeni temu, pita: „Jesi li ovde s nekim?“

„Sa bakom.“

Cilka prati Žozin pogled do hrabre starije žene koja je ranije govorila i koja i dalje grli devojčicu Anu. Pomno posmatra njih dve. Jedna drugoj klimnu glavom.

„Možda želiš da joj budeš bliže“, kaže Cilka.

Tamo kuda oni idu starija žena možda neće dugo izdržati.

„Trebalo bi. Možda je uplašena.“

„U pravu si. I ja sam“, kaže Cilka.

„Stvarno? Ne izgledaš uplašeno.“

„O jesam. Ako budeš želela da opet razgovaraš, biću ovde.“

Žozi pažljivo zaobilazi druge žene između Cilke i svoje bake. Cilka gleda kroz tračke svetlosti koji se probijaju kroz vagon. Blago se osmehne kad vidi i oseti da se žene pomeraju da naprave mesta njenoj novoj prijateljici.

* * *

„Mislim da je prošlo devet dana. Brojala sam. Koliko još?“, mrmrlja Žozi ne obraćajući se nikom posebno.

Sada u odeljku ima više mesta. Cilka vodi računa koliko ih umire, bolesni, izgladneli ili s povredama iz prethodnih ispitivanja, a njihova tela se uklanjaju kad se voz zaustavi za hleb i vodu. Jedanaestoro odraslih, četvero novorođenčadi. Povremeno im ubace i neku vočku sa suvim korama hleba koje majke, Cilka je videla, omekšaju u ustima pre nego što ih daju deci.

Žozi sada leži sklupčana pored Cilke, s glavom u Cilkinom krilu. San joj je nemiran. Cilka poznaje slike koje joj padaju na pamet. Pre nekoliko dana baka joj je umrla. Delovala je tako jaka i hrabra, a onda je počela da kašlje, sve gore i gore, da se tresu, a onda je odbijala svoju porciju hrane. I zatim je kašalj prestao.

Cilka je gledala kako Žozi nemo stoji kod vrata odeljka dok stražari grubo iznose telo njene bake. Cilka je osetila toliko jak fizički bol da se presamitila i ostala bez daha. Ali ni zvuka od sebe nije pustila, niti joj se suza iskrala.

Aušvic, 1942.

Stotine devojaka marširaju iz Aušvica u Birkenau po vrelom letnjem danu. Četiri kilometra. Spor, bolan marš za mnoge koje imaju neodgovarajuće čizme ili, još gore, nemaju nikakvu obuću. Kad uđu kroz veliki impozantni luk od cigle, vide da se grade blokovi. Muškarci koji tamo rade zastanu da užasnuti pogledaju novopridošlice. Cilka i njena sestra Magda već tri meseca su u Aušvicu i rade s ostalim slovačkim devojka.

S glavnom puta ih skrenu kroz logor i u ograđeni deo gde je nekoliko završenih zgrada i nekoliko koje se još grade. Zauzavljaju ih i drže tu da stoje u redovima dok ih sunce prži, čini se, satima.

Otpozadi se čuje nekakvo komešanje. Cilka gleda na ulaz u ženski logor i spazi kako viši oficir s pratnjom prilazi redu devojaka. Skoro sve devojke stoje pognute glave. Ne i Cilka. Ona želi da vidi kome treba takva zaštita od grupe nenaoružanih, nezaštićenih devojaka.

„Obersturmfirer Švarchuber“, kaže stražar pozdravljajući višeg oficira. „Danas ćete vi nadgledati selekciju?“

„Hoću.“

Viši oficir Švarchuber nastavlja da ide duž reda devojaka i žena. Nakratko zastane kad prođe pored Cilke i Magde. Kad dođe do početka reda, okrene se i vrati. Ovog puta vidi oborena lica. Povremeno oficirskim štapom podigne bradu devojke da joj vidi lice.

Približava se. Zastaje pored Cilke, a Magda je iza nje. Podiže štap. Cilka ga preduhitri i visoko podiže bradu, gleda pravo u njega. Ako mu ona privuče pažnju, zanemariće njenu sestru. On joj podiže levu ruku, naizgled zagleda cifre što joj blede na koži. Cilka čuje kako iza nje Magda oštro udahne. Švarchuber joj ispusti ruku, odlazi do početka reda, i Cilka primećuje kako on razgovara sa esesovcem pored sebe.

* * *

Razvrstane su, ponovo. Levo, desno; srca tuku, tela se stežu od straha. Cilka i Magda su odabrane da žive još jedan dan. Sada su u redu da ponovo budu bolno obeležene – da im se ponovo istetoviraju brojevi da im nikad ne izblede. Stoje blizu, ali se ne dodiruju iako očajnički žele da uteše jedna drugu. Šapuću dok čekaju – teše, pitaju se.

Cilka broji devojke ispred sebe. Pet. Uskoro će na nju doći red, a onda na Magdu. Ponovo će pružiti levu ruku nekom ko će joj utisnuti zamrljane brojeve u kožu. Najpre je obeležena kad je pre tri meseca stigla u Aušvic, a sada ponovo nakon što je iznova odabrana za novi logor, Aušvic II: Birkenau. Počinje da drhturi. Leto je, sunce je obasjava. Plaši se bola koji će uskoro osetiti. Prvi put je plakala od šoka. Ovog puta, govori sebi, neće pisnuti. Premda joj je i dalje samo šesnaest godina, više ne može da se ponaša kao dete.

Vireći iz reda devojaka, posmatra tetovažera. Gleda u oči devojci čiju ruku drži. Vidi kako on stavlja prst na usta i bezglasno joj kaže da ćuti. Smeši joj se. Gleda u zemlju dok devojka odlazi, a onda podigne pogled i gleda je kako se udaljava. Uzima ruku naredne devojke i ne vidi da se prethodna okrenula da ga pogleda.

Četiri. Tri. Dve. Jedna. Sada je njen red. Dobacuje brzo umirujući pogled Magdi, pa se pomeri napred. Stane ispred tetovažera, leva ruka joj je uz bok. On joj nežno podiže ruku. I sama se iznenadi kad istragne ruku, bezmalo je to nesvesna reakcija, na šta je on pogleda, pogleda je u oči koje su, Cilka zna, pune gneva, gađenja što ponovo mora biti oskrnavljena.

„Izvini. Izvini“, blago joj šapuće. „Molim te, daj mi ruku.“

Trenuci prolaze. On ne pokušava da je dodirne. Cilka podiže ruku i pruža mu je.

„Hvala ti“, kaže joj. „Brzo će biti gotovo.“

Dok joj krv curi s ruke, mada ne onoliko kao prošli put, Cilka šapuće: „Budi nežan prema mojoj sestri“, a zatim se što sporije

pomera kako bi Magda mogla da je sustigne. Radoznalo traži devojku koja je bila ispred nje. Ponovo pogleda tetovažera. Nije gledao kako odlazi. Cilka ugleda devojku koja je bila ispred nje kako stoji pred Blokom 29 i pridružuje se njoj i ostalima dok čekaju da ih prime u „dom“. Proučava devojku. Čak i obrijane glave, u vrećastoj haljini koja joj sakriva obline koje ima, ili je nekad imala, ona je lepa. Krupne tamne oči ne pokazuju ni traga očaja kakav Cilka vidi kod mnogih. Želi da upozna ovu devojku koja je naterala tetovažera da se zagleda u nju. Uskoro joj se pridružuje Magda, koja se trgne od bola koji joj nanosi tetovaža. Privremeno su izvan pogleda stražara, pa Cilka hvata sestru za ruku.

Te večeri, dok devojke u Bloku 29 nalaze svoje mesto na ležaju koji će deliti s još nekima i oprezno pitaju jedna drugu: „Odakle si?“, Cilka saznaje da se devojka zove Gita. Potiče iz sela u Slovačkoj, nedaleko od Cilkinog i Magdinog grada Bardjejova. Gita predstavlja Cilku i Magdu svojim prijateljicama Dani i Ivanki.

Narednog dana, posle prozivke, devojke šalju na radna mesta. Cilku povuku u stranu, nije poslana kao ostale da radi u Kanadi, gde razvrstavaju stvari, nakit i dragocenosti koje su zatvorenici doneli u Aušvic i pripremaju najveći deo toga da se vrati u Nemačku. Umesto toga, na poseban zahtev, treba da se javi u upravnu zgradu gde će raditi.